

Openingstoespraak drs. J. de Koning, voorzitter ARP

Aan het begin van deze partijraadsvergadering wil ik onze duidelijke afschuw uitspreken over de terreurdaden, die worden gepleegd bij Beilen en in Amsterdam. Die daden zijn door niets te rechtvaardigen en vormen een aanslag op de rechtsorde, die volstrekt onaanvaardbaar is. Ons meeleven gaat uit naar de slachtoffers en hun verwanten.

Conclusies trekken

Deze najaarspartijraad staat voor een belangrijke beslissing. Na de bewegende discussies op en rond het CDA-congres over de relatie tussen de grondslag van het CDA en zijn vertegenwoordigers in politieke colleges, na de hieraan gewijde extra-partijraad eind september, na het gesprek hierover in Berg en Dal, staan wij thans voor de vraag welke politieke conclusies wij willen trekken. Dat is geen afsluiting van de discussie over de vraag wat wij verwachten van vertegenwoordigers van het CDA. In het kader van een voortdurende bezinning op de relatie tussen evangelie en politiek handelen blijft die vraag voortdurend aan de orde. Het is wel een afronding van de discussie in die zin, dat wij vandaag beslissen welke consequenties wij willen trekken uit de conclusies waartoe het gesprek in Berg en Dal heeft geleid.

Die consequenties moeten wij vandaag in alle duidelijkheid vaststellen. Het gesprek in Berg en Dal geeft daartoe voldoende grond: de zaak waarover het gaat is voldoende doorgesproken en de resultaten van dat gesprek zijn voldoende duidelijk vastgelegd in de conclusie die u bij uw stukken heeft aangetrokken. Onze eigen mensen en de mensen in KVP en CHU vragen ook een duidelijke uitspraak van ons — en terecht! De voortgang van het CDA, landelijk, maar ook provinciaal en gemeentelijk, is zeer gediend met een duidelijke standpuntbepaling van deze partijraad. Wij moeten vandaag helder en zonder enig voorbehoud vaststellen of wij in de conclusies van het gesprek tussen de CDA-partners over het functioneren van de grondslag voor de vertegenwoordigers van het CDA, al dan niet een belemmering zien voor het totstandkomen van één CDA-lijst bij de volgende verkiezingen.

Die standpuntbepaling hangt af van twee factoren:

1. welke conclusies trekken wij uit de resultaten van „Berg en Dal”.
2. welk belang hechten wij aan die ene CDA-lijst bij volgende verkiezingen en welke voorwaarde stellen wij daaraan.

Twee opvattingen

Over beide punten enkele opmerkingen.

Over Berg en Dal in de eerste plaats dit.

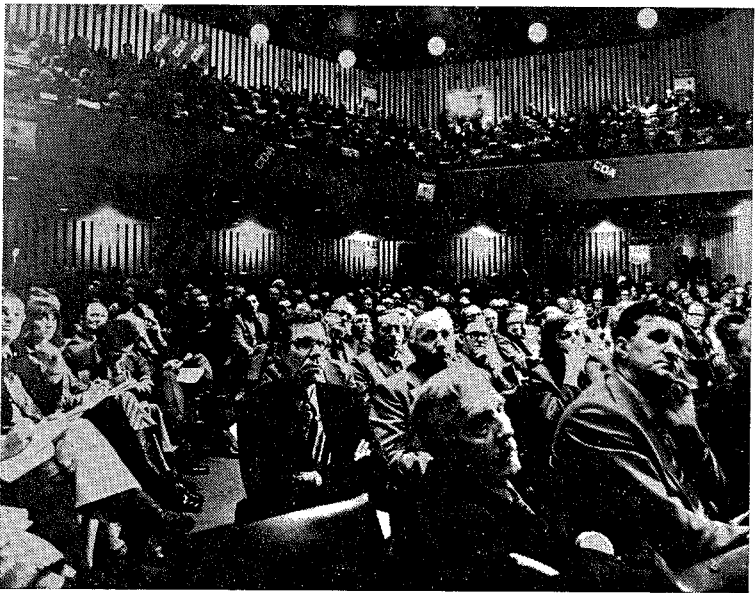
Naast elkaar zijn komen te staan twee opvattingen over christelijke politieke organisatie:

1. de opvatting dat een christelijke politieke organisatie wordt gekenmerkt door grondslag en program.

Daarin moet duidelijk worden wat het uitgangspunt van die organisatie is en tot welke conclusies dat leidt voor het politieke handelen. Vertegenwoordigers van zo'n partij weten wat zij vertegenwoordigen; dat is voldoende;

2. de opvatting, dat een christelijke politieke organisatie niet alleen vraagt een grondslag en een daarop gebaseerd program, maar bovendien een persoonlijke instemming met grondslag en program van de vertegenwoordigers van die organisatie in politieke colleges.

Gelet op brieven en adhesie-betuigingen in de afgelopen maanden, kan men zeggen, dat het verschil tussen beide opvattingen in alle drie christen-democratische partijen aanwezig is. Zij het, dat de eerstgenoemde opvatting vaker voorkomt in KVP en CHU en het tweede standpunt voornamelijk steun vindt in de ARP.

De AR-partijraad op 13 december 1975 te Hoogeveen bijeen: een stampvolle zaal.

Christelijke politieke organisatie

In beide gevallen gaat het echter uitdrukkelijk om christelijke politieke organisatie; daarover kan geen twijfel bestaan. De CHU heeft in de 70 jaren van haar bestaan nooit enige formele verklaring van haar kandidaten gevraagd ten aanzien van hun instemming met grondslag of program en het heeft bij het vooroverleg over de statuten van het CDA en CHU nogal wat moeite gekost om een formele binding van kandidaat-vertegenwoordigers aan het politiek program te aanvaarden.

De KVP heeft zich 30 jaar geleden losgemaakt van het kerkelijk leergezag. Zij is in de practijk een katholieke partij gebleven, maar heeft bewust afgezien van het stellen van voorwaarden met betrekking tot de persoonlijke geloofsovertuiging van haar vertegenwoordigers.

De ARP doet dat wel: zij vraagt van haar leden instemming met grondslag, doel en middelen van de partij. (art. 5 van de statuten).

Wij schrijven echter met vreugde ieder lid in, dat zich meldt, in de juiste veronderstelling, dat zulke mensen zich tot de ARP als zodanig agetrokken voelen. Voor de vertegenwoordigers van de ARP in politieke colleges is van meer belang, dat zij schriftelijk verklaren in te stemmen met het program van beginselen, een program, waarin een directe relatie met de grondslag wordt gelegd. Die formele binding kan overigens verschillend worden beleefd. Voor mij is wezenlijk, dat ik mij kandidaat stel voor deze partij en dat de partij mij als kandidaat aanvaardt.

Daardoor vooral voel ik mij met de partij verbonden; daarin ligt voor mij de grond van het wederzijds vertrouwen.

Hoe dit ook zij: geconstateerd kan worden, dat in de drie christen-democratische partijen de verhouding tussen partij en vertegenwoordigers verschillend is geregeld. Vaststaat echter ook, dat zij alle drie met recht christelijke partijen genoemd mogen worden en dat zij tezamen het CDA als christelijke politieke organisatie willen vormen.

Caricaturen

Men mag dan ook niet van deze twee opvattingen van christelijke politieke organisaties caricaturen maken, alsof er in de eerste opvatting sprake zou zijn van een partij, die zijn vertegenwoordigers ziet als contract-arbeiders, die in een bepaalde periode een bepaald program moeten uitvoeren, zonder enige binding met wat die partij bezielt en alsof in de tweede opvatting sprake is van een partij, die zijn vertegenwoordigers de maat neemt ter zake van hun geloofsopvattingen. Beide caricaturen verzieken de discussie en maken het verschil in opvatting onbespreekbaar.

In ons gesprek in Berg en Dal zijn die caricaturen niet ten tonele gevoerd. Daar is het verschil in opvatting vrij zuiver gesteld en in de slotconclusies — in uw bezit — is vanuit de meerderheidsopvatting — geen formele binding van vertegenwoordigers — toegeschreven naar de minderheidsopvatting: vertegenwoordigers van het CDA moeten ook per-

9 | soonlijk het evangelie voor hun politiek handelen aanvaarden.

Uitspraken van betekenis

Het dagelijks bestuur van het CDA heeft in dit verband in Berg en Dal een aantal uitspraken van betekenis gedaan.

1. Het stelt zich achter de uitspraak van vice-voorzitter Kuiper op onze vorige partijraadsvergadering, dat in Woudschoten op objectieve wijze een relatie is gelegd tussen grondslag, program en de kandidaten die dat program dienen te onderschrijven.
2. Het stelt zich achter de motie-Schut, die in onze vorige vergadering met grote meerderheid werd aangenomen, zij het, dat het dagelijks bestuur liever spreekt over een program van uitgangspunten dan de historisch nogal zwaar geladen term „program van beginselen” te gebruiken. Bedoeld is echter hetzelfde, namelijk om in nauwe relatie met de grondslag de uitgangspunten voor het christen-democratisch politieke handelen vast te leggen.
3. Dat het ons gaat om vertegenwoordigers die herkenbare christen-democraten zijn; die in hun politieke optreden zo goed mogelijk tot uitdrukking brengen wat het CDA beweegt.
4. Dat een beroep op het evangelie in het CDA een rechtmatige zaak is

Geen onoverbrugbare tegenstelling

Met deze uitspraken heeft het dagelijks bestuur van het CDA tot uitdrukking willen brengen, dat er geen onoverbrugbare tegenstelling bestaat tussen de twee opvattingen van christelijke politieke organisaties die ik eerder signaleerde. Niettemin blijft er een verschil. Dat verschil is niet weggewerkt in compromisformuleringen, maar het is terecht duidelijk onder woorden gebracht.

De vraag waar wij vandaag voor staan is: welke politieke conclusies trekken wij nu uit overeenstemming en verschil tussen de CDA-partners, zoals die in Berg en Dal zijn gebleken.

Het dagelijks bestuur van het CDA heeft in meerderheid de conclusie getrokken, dat het in dit verschil van opvatting geen beletsel ziet voor de totstandkoming van één lijst.

Het partijbestuur heeft zich uitvoerig beraden op de resultaten van het gesprek in Berg en Dal en zijn opvatting aan u voorgelegd in de concept-resolutie die straks in behandeling zal komen.

Na wat ik al heb gezegd over het CDA-overleg behoeft die resolutie nog slechts op enkele punten toelichting.

Geen beletsel?

In punt 3 wordt geconcludeerd, dat het verschil van mening geen beletsel behoeft te zijn voor de totstandkoming van één lijst. Ik verklap geen geheimen — anderen hebben dat al gedaan — wanneer ik u zeg, dat

een deel van het partijbestuur voorkeur had voor de term „is geen beletsel”, om daarmee geen enkel misverstand te laten bestaan over ons standpunt.

De meerderheid van het bestuur meende echter dat in een zo harde formulering onvoldoende rekening werd gehouden met die leden van onze partij, die voor zichzelf grote moeite hebben met de omstandigheid, dat op het punt van de persoonlijke binding van vertegenwoordigers van het CDA aan de grondslag geen grotere overeenstemming in CDA-verband kon worden bereikt. Vandaar de term „behoeft geen beletsel te zijn”, waarin naar onze mening voor deze mensen meer begrip wordt getoond. Daarmee rekening houdend moet overigens de formulering van onze conclusie ten aanzien van één lijst wel positief verstaan worden. Het is bepaald niet zo, dat wij deze term gekozen hebben om daarmee nog alle kanten uit te kunnen. Dat zou in strijd zijn met onze eerdere uitspraken; het zou ook een miskennis zijn van het feit, dat wij als CDA-partners dicht bij elkaar staan en in Berg en Dal op het omstreden punt nog dicht bij elkaar zijn gekomen.

Over kabinetsperiode heenkijken

In de punten 4 en 5 van de resolutie wordt ingegaan op de politieke eenheid waarop van vandaag af de discussies zich moeten concentreren. Die politieke eenheid moet allereerst gedragen worden door overeenstemming in ons politiek denken en in onze doelstellingen op lange termijn. Om het CDA politieke inhoud te geven moeten we over de grenzen van deze kabinetsperiode heenkijken.

We hebben in de afgelopen jaren voldoende ervaren hoe polariserend

het verschil in opstelling ten aanzien van het kabinet heeft gewerkt en hoe gebrekkig — ook met de beste wil — de coördinatie tussen drie zelfstandige fracties verloopt op cruciale momenten als slagvaardige besluitvorming nodig is, om nog hoge verwachtingen te koesteren van een zichtbare politieke eenheid in deze periode. En dan zwijg ik nog maar over de verleiding voor ieder van onze fracties om aan de vragen van de dag — soms de successen van de dag — voorrang te geven boven de christen-democratische verbondenheid op langere termijn.

Wij verwijten socialisten en liberalen vaak dat zij een te optimistisch beeld hebben van mens en wereld. Welnu, dat verwijt slaat op onszelf terug als wij te gemakkelijk aannemen dat in de harde wereld van de politiek de christen-democratische fracties vanzelfsprekend de ideële verbondenheid zullen laten prevaleren boven de praktische politieke tegenstellingen.

De parlementaire feiten hebben in de afgelopen jaren dat optimisme maar al te vaak gelogenstraft.

Gelijk in denken

Toch is die ideële verbondenheid een realiteit. Die realiteit heeft in het verleden gestalte gekregen in tal van coalities; zij is in de afgelopen jaren tot uitdrukking gekomen in een reeks van fundamentele publicaties over politieke vraagstukken, zij is levende werkelijkheid in honderden CDA-raadsfracties en in vrijwel alle Statenfracties. Die realiteit is ook in de laatste jaren in het parlement niet fundamenteel weersproken. Op hoofdpunten van beleid denken de christen-democratische fracties nog steeds gelijk.

Het is zaak die verbondenheid over te zetten in een program van uitgangspunten voor de lange termijn en in een politiek werkprogram voor de volgende regeringsperiode. Daar is een programcommissie onder leiding van prof. Goudzwaard mee bezig en over enkele maanden weten we of dat is gelukt en vooral hoe dat program er uit ziet.

We kunnen echter niet volstaan met kijken naar de toekomst, waarvan we terecht het beste mogen hopen. We moeten ook kijken naar het heden dat — verklaarbaar, maar niet minder teleurstellend — nog geen rooskleurig beeld oproept van de christen-democratische politieke eenheid in het parlement. Daarin moet op korte termijn verbetering gebracht worden, om twee redenen:

a. Politieke eenheid *nu* is een testcase voor de samenhang binnen de straks te vormen christen-democratische fractie die ongetwijfeld ook aan sterke politieke spanningen onderworpen zal worden.

b. Wij moeten over een jaar een verkiezingscampagne voeren. Die kunnen we niet ingaan als een huis dat tegen zichzelf verdeeld is. In de publieke opinie moeten we het beeld opbouwen van een eensgezinde con-

structieve en vooruitstrevende politieke kracht. De tijd daarvoor is kort.

Vertrouwen

Over enkele maanden zal via de kiesverenigingen de beslissing moeten vallen over het uitkomen met één christen-democratische lijst.

Als de resolutie van vandaag aanvaard wordt, zal die beslissing wat ons betreft afhangen van ons vertrouwen in een gemeenschappelijke christen-democratische politiek in de toekomst, gebaseerd op een groeiende politieke eenheid nu.

De partijen zijn bereid dat vertrouwen te geven.

Het is paradoxaal dat in 1968 toen wij begonnen met de christen-democratische samenwerking de partijleiding soms grote moeite had de leden van de noodzaak tot handelen te overtuigen en dat wij thans het omgekeerde zien gebeuren. Die acties vanuit de basis van onze partijen moeten we positief waarderen omdat ze getuigen van de betrokkenheid van onze mensen bij de zaak waarmee we bezig zijn.

Druk vanuit de drie partijen is ook nodig om reële politieke barrières te kunnen nemen. In het parlement zal echter het bewijs moeten worden geleverd dat die barrières ook inderdaad genomen kunnen worden. Het voorstel van de AR-fractie om de drie christen-democratische fracties te doen optreden als één fractie, was bedoeld om die proef op de som te nemen.

Het recente voorstel van de CH-fractie wijst in dezelfde richting, al gaat het minder ver.

Voor onze besluitvorming in het komende voorjaar is het van groot belang, dat met spoed zekerheid wordt verschaft omtrent de mogelijkheid tot politieke eenheid te komen.

Het is verheugend, dat de wil daartoe bij de fracties aanwezig blijkt. En waar een wil is, is een weg.

De moeite waard

Op de weg naar christen-democratische eenheid wordt ons geen moeite gespaard. Maar het vinden van die weg en het volgen van die weg is die moeite waard.

Aantjes heeft op het CDA-congres in augustus — en daarvoor in onze partijraad — indringend gewezen op de noodzaak van christelijk politiek handelen in onze samenleving, in Europa, in de wereld. Die taak kunnen we alleen vervullen als we samengaan.

Belangrijkste is nog dat we die taak alleen kunnen vervullen als we samen echt christelijke politiek willen voeren, als we samen willen zoeken naar wat het evangelie zegt voor ons politieke handelen.

Voor het CDA van vandaag en morgen geldt nog wat mijn voorganger Berghuis bijna tien jaar geleden zei, toen de beweging naar christen-democratische eenheid begon:

„De grond voor het formeren en instandhouden van een christelijke partij ligt voor ons dieper dan in die historische factoren zoals schoolstrijd en emancipatie, welke de concrete aanleidingen zijn geweest tot het opkomen van christelijke partij in ons land. Zij ligt voor ons in de eerste plaats in de overtuiging, dat het politieke optreden, ook het georganiseerde politieke optreden, gedragen en beheerst moet worden door de beleving van de uitgangspunten van het christelijk geloof, die richting- en programabepalend zijn.”

Welnu: Zo'n CDA willen we, ook vandaag nog!